

בית שמאי ובית הלל שמוליכין את הסולם משובך לשובך ביום טוב ליטול גוזלים לצורך יום טוב.

לא נחלקו אלא בנידון אם מותר להחזיר אותו למקום שנטלוהו משם, שהחזרה זו אינה צורך יום טוב.

שבית שמאי אומרים: אין מחזירין.

ובית הלל אומרים: אף מחזירין.

אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים שלדברי הכל מוליכים את הסולם — **בסולם של שובך**, שניכר עליו שהוא מוליכו לצורך נטילת גוזלות.

אבל בסולם גדול של עליה — **דברי הכל אסור** להוליכו, לפי שיחשדהו שמוליכו לטוח גגו⁽¹⁾,⁽²⁾.

סולם אין חוששין שיטעו הרואים שרוצה להטיח גגו, כי שובכו מוכיח עליו.

אבל אני, רב חנן, סבור כדעת תנא קמא שדבר האסור משום מראית העין מותר לעשותו בצנעא, ולכן יכול אני להעמיד את דברי בית הלל שהם מתירים רק ברשות היחיד, אבל אוסרים ברשות הרבים, משום מראית עין, [ובית שמאי סוברים שאסור להוליך סולם אפילו ברשות היחיד מפני מראית עין]⁽¹⁶⁾.

ט-ב ועתה מביאה הגמרא ברייתא המבארת את מחלוקתם של בית שמאי ובית הלל באופן אחר:

מתניתין המעמידה את מחלוקת בית שמאי ובית הלל בהולכת הסולם — דלא כי האי תנא.

דתניא: אמר רבי שמעון בן אלעזר: מודים

ואפילו של עליה, ואפילו בית הלל לא התירו אלא ברשות היחיד שאין אדם רואהו. **לדעת רב** בית שמאי אוסרים בכל מקום ובית הלל מתירים בכל מקום, כי מפני מראית העין אסרו אף בחדרי חדרים.

1. **בשיטה מקובצת** כתב שלדעת רבי יהודה, בין בית שמאי ובין בית הלל אוסרים אפילו הולכת סולם של עליה לשובך, וכל שכן החזרתו. ונחלקו רק בסולם שובך להחזירו, אבל להוליכו לכוּלי עלמא מותר.

וביאר, שאין לומר שרק חזרה נאסרה משום טורח, אבל הולכה מותר, כי אם כן, היה ראוי לאסור גם החזרת סולם של שובך, וכיון שמצינו כי רק סולם של עליה אסור, בהכרח שהטעם משום שנראה כמוליך להטיח גגו, ואם כן גם ההולכה אסורה.

מכך באבני נזר [או"ח קס] שאילו היה מנגבן בידיים היה עובר באיסור סחיטה. והוכיח מכך שאיסור מלבן אינו לנקות הבגד מלכלוך, אלא להוציא ממנו את המים [ונקט שהאיסור הוא משום שגם המים גורמים שינוי מראה בכגד, שמכיים את צבעו], ומה שהשטיחה בחמה אינה נחשב כמעשה אף שהכופת את חברו בחמה ומת נחשב כהורגו בידיים, היינו משום שמלאכה שצורת עשייתה בגופו, אם עשאה בכוחו נחשב כעושה לאחר יד, וכדלהלן [יב ב].

16. סיכום ביאור מחלוקת בית שמאי ובית הלל בקיצור:

לדעת רב חנן בר אמי בלישנא קמא הנידון בסולם של שובך, ואפילו בית שמאי לא אסרו להוליך אלא ברשות הרבים. **ולדבריו בלישנא בתרא** הנידון בכל סולם

רבי דוסא אומר: מטהו את ראש הסולם [שסוגו יבואר בגמרא] מחלון אחד בשובך לחלון אחר באותו השובך.

אחרים אומרים משום רבי דוסא: אם אין ראש הסולם מגיע לחלון השני על ידי הטוה, אף מרדין בו, מזיזים את רגליו של הסולם מעט מעט, מחלון לחלון, באותו השובך.

בני רבי חייא נפוק לקרייתא, לכפרים, לראות את השדות שלהם.

כי אתו, כשחזרו, אמר להו רבי חייא אבהון: כלום מעשה שהייתם צריכים

להורות בו הלכה — בא לידכם?

אמרו לו: מעשה בהולכת סולם של עליה כדי ליטול גוזלות מהשובך בא לדינו, ששאלו אותנו מה דינו — והתרנוהו! (3)

אמר להם: צאו ושובו לשם, ואמרו להם את מה שהתרתם להם בטעות.

ומסבירה הגמרא את טעותם.

אינהו סבור, מוקא אמר רבי יהודה בכרייתא שבסולם של עליה לא פליגי בית שמאי ובית הלל ולדברי הכל הוא אסור. מכלל, דתנא

3. ברש"י משמע שבני רבי חייא התירו הולכת סולם של עליה, ולא חזרה. וביאר המהרש"א, כי אף שבית הלל התירו אפילו חזרה, לדעת רבי שמעון בן אלעזר מכל מקום הלכה כמתניתין, שלא נחלקו בחזרה, ולא התירו אלא הולכה. [ועיין מהר"ם].

ולדבריו תמוה, איך הוכיחו בני רבי חייא מברייתא שמותר להוליך סולם של עליה, והרי כל הטעם להתיר בסולם של עליה, הוא מפני שאין חשש שיאמרו להטיח גגו הוא צריך, וכך הוכיחו מהברייתא שהתירה אף חזרה. אולם אם סברו כתנא דמתניתין שאסור להחזיר, והיינו דחיישינן שיאמרו להטיח גגו הוא צריך, וכל היתר ההולכה הוא לצורך שמחת יו"ט, אם כן אינם יכולין להוכיח מהברייתא להתיר סולם של עליה. כי שמחת יו"ט שייכת רק בסולם של שובך שנוטל בו אפרוחים. ובספר שושנת יעקב יישב קושיא זאת על פי דרכו בסוגיין. עיין שם. אמנם כל דברי המהרש"א נצרכים רק לפי ביאור רש"י שתנא קמא הוא רבי שמעון בן אלעזר בכרייתא. אך המאירי נקט דרבי יהודה קאי על דברי תנא קמא דמתניתין. ואם כן יש לומר שבני רבי חייא למדו מתנא קמא דמתניתין

ובראש יוסף דייק כך מדברי רש"י, שציטט מהגמרא את הלשון "אבל של עליה אסור", והשמיט תיבות "דברי הכל", ומשמע שבית הלל אוסרין אף להוליך סולם של עליה, ועיין במהר"ם שי"ף ובחזון יחזקאל דייק לשון התוספתא [פ"א ה"ה] "רבי יהודה אומר וכו' אבל בסולם של עליה אסור לטלטל אפילו בעליה", מלשון "לטלטל" משמע שהוא משום טלטול מוקצה וכהרמב"ם. ואם כן אף הולכה אסורה.

והמגיד משנה [פכ"ו משבת ה"ז] העלה ממסקנת הגמרא, כי לתנא קמא אסור אפילו להטות סולם של עליה.

2. בעל המאור פסק כרבי יהודה שאסור להוליך סולם של עליה אפילו ברשות היחיד. ולכאורה תמוה, שהרי פסק כלישנא בתרא לעיל דנחלקו רק ברשות היחיד ואילו ברשות הרבים לכולי עלמא אסור להוליך סולם, וכבר הערנו [בעמוד א' הערה 11] שללשון זו אין לחלק בין סולם של שובך או עליה, כי טעם ההיתר שברשות היחיד לא רואים קיים בשניהם. וצ"ע.

אלא, לאו, הכי קאמר תנא קמא: רק סולם של שובך — אי, מוליכין אותו. אבל סולם של עליה — לא מוליכין אותו כלל, ואפילו לשובך. ומוכח שתנא קמא מתיר רק הולכת סולם של שובך, ולא של עליה, ולכן אמר רבי חייא לבניו שיחזרו לכפרים ויאסרוהו.

ומבאר הגמרא מה היתה דעתם של בני רבי חייא:

ואידך, בני רבי חייא סברו: מי קתני בברייתא "מוליכין סולם של שובך" עד שאתה יכול להוכיח כי הברייתא בסולם של שובך בדוקא עוסקת?

הרי רק "מוליכין את הסולם משובך לשובך" קתני, ואפשר להעמידו אפילו בסולם רגיל של עליה.

וזה שנקט התנא בלשונו "משובך לשובך" כונתו לומר שלא רק משובך אחד למשנהו רשאי להוליכו, אלא ואפילו לכמה שובכין מותר להוליכו מבלי לחשוש לטירחה נאו שאין לחשוש שאם יראו אותו מוליך את סולמו מהשובך הראשון לשני יבואו לחשוש בו שמוליכו לטוח גגו⁽⁴⁾.

איכא דאמרי כך היה המעשה עם בני רבי חייא:

קמא סבר שכן פליגי בית הלל, והתירו החזרת סולם של עליה [ומודים הם לבית שמאי שהוא מותר בהולכה], ולכן פסקו הלכה כבית הלל שמותר להוליך ואפילו להחזיר, אפילו סולם של עליה.

ולא היא!

כי רבי יהודה אינו חולק, אלא טעמיה דתנא קמא קא מפרש — שאין להתיר הולכת סולם של עליה.

ומוכיחה הגמרא: ממאי אתה למד שבהכרח רבי יהודה אינו חולק על תנא קמא, אלא בא לפרש שתנא קמא אינו מתיר סולם של עליה?

מדקתני בדברי תנא קמא: מוליכין את הסולם משובך לשובך, ובהכרח שמשמעות הסולם הזה היא סולם המיוחד לשובך.

כי, ואי סלקא דעתך בסולם של עליה פליגי, ובית הלל מתירים אפילו אותו, הרי האי, זה שנקט התנא בלשונו "מוליכין את הסולם משובך לשובך" הוא לשון תמוה, כי משמעותו להתיר רק הולכת סולם של שובך.

והרי "מוליכין את הסולם של העליה לשובך" — מבעי ליה לתנא קמא לומר בו!

כבית הלל.

4. רש"י ביאר את החידוש בהולכה משובך לשובך; דיולכנו מעליה לשובך ראשון וממנו לכמה שובכין. וכונתו לבאר מהו החידוש בכך שמוליך לכמה שובכין, והלא אין סברא לאסור הולכה לכמה שובכין יותר משובך אחד. ולפיכך כתב שבהולכת הסולם מהעליה

שרק הולכה התירו ולא חזרה. ועיין בשטמ"ק שבני רבי חייא הבינו כי לתנא קמא נחלקו בית שמאי ובית הלל בסולם של עליה בחזרה, וכולי עלמא התירו להוליכו.

ובמה שכתב רש"י כי תנא קמא בברייתא סובר שבית שמאי מתירין להוליך סולם של עליה. נחלק עליו רבינו חננאל ונקט שרק בית הלל התירו להוליכו, ובני רבי חייא נקטו להלכה

אמרו לו: מעשה בהטוי סולם של עליה, שהונח ליד השוכך מערב יום טוב, בא לדינו. והשאלה היתה האם מותר להטותו מחלון לחלון באותו השוכך. והתירוהו להם להטותו.

אמר להם רבי חייא: צאו ואסרו מה שהתרתם.

ומסבירה הגמרא את דעתם: אינהו סבור, כי מאי דקא אסר תנא קמא של רבי דוסא, דהיינו רבי יהודה, שאסר להוליך סולם של עליה, קא שרי רבי דוסא להטותו. ולכן פסקו להם להתיר להטות סולם של עליה.

ולא היא:

אלא מאי דקא שרי תנא קמא להוליך סולם של שוכך קא אסר רבי דוסא, וכונתו בהיתר ההטיה היא לומר שרק להטותו מחלון לחלון באותו שוכך מותר ולא להוליכו. ונמצא שאין מי שמתיר להטות סולם של

עליה, וזו היתה טעותם⁽⁵⁾.

שנינו במשנתנו בדברי בית שמאי: אין מוליכין את הסולם משוכך לשוכך, אבל מטהו מחלון לחלון. ובית הלל מתירין

והוינן בה: אלמא, גבי שמחת יום טוב בית שמאי לחומרא שאוסרים להוליך את הסולם לצורך הבאת גזולות, אף שנצרך להם לאכלן ביום טוב, ובית הלל לקולא.

ורמינחי סתירה מהמשנה הקודמת:

דתנן: השוחט היה ועוף ביום טוב, בית שמאי אומרים: יחפור בדקר ויכסה, כי הקלו חכמים באיסור דרבנן של חפירה בעפר תיחוח, מפני שמחת יום טוב, ובית הלל אומרים: לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן מבעוד יום! ומוכח שבית שמאי הם המקילים לצורך שמחת יום טוב.

אמר רבי יוחנן: מוחלפת השיטה, צריך

ובהכרח צריך לבאר כדרכו של המגיד משנה שהרמב"ם למד דינו מרבי חייא שאמר כי סולם של עליה אסור אפילו להטותו. ובזה גופא נחלקו עמו בניו, וסברו שגם סולם של עליה נחשב כלי ומותר לטלטלו.

ומקור דברי הרמב"ם הם בסוגיא דעירובין עז: [הובאה בתוס' וברא"ש], דמסקינן שאין לטלטל בסולם צורי מפני שכובדו קובעו. ורש"י נקט שם שאינו אסור אלא שמפני כובדו אינו ניטל, אך הרמב"ם הבין כפירוש רבינו חננאל שם שאסור ליטלו בשבת, ולכן ביאר טעם האיסור משום שאינו כלי, ועיין שער המלך [על הרמב"ם שם] ומצד זה היה צריך להיות מותר לטלטלו ביום טוב לצורך שמחת יו"ט, ורק משום מראית עין נאסר. ואם כן יתכן שרבי חייא

לשוכך הראשון, הרואים מבינים שאין כוונתו להטיח גגו, שהרי מסלק את הסולם מהעליה, אך כשממשיך ומעביר את הסולם מהשוכך הראשון, נראה כמוליכו מהשוכך להטיח גגו, וכיון שנקט רבי שמעון בן אלעזר אופן זה, משמע שבא להשמיענו שאף בסולם של עליה מותרת ההולכה משוכך לשוכך.

5. לדעת רש"י סולם של עליה אסור מפני שבודאי יאמרו הרואים שהולך להטיח גגו. אך הרמב"ם [בפכ"ו משבת ה"ן] כתב, סולם של עליה אסור לטלטלו, שאין עליו תורת כלי, ושל שוכך מותר להטותו [וכדבריו מבואר בתוספתא, עיין הערה 1], ולכאורה תמוה אם כן איך התירו בני רבי חייא להוליך סולם של עליה לשוכך.

העפר!

ולאור זאת לא היה רבי יוחנן צריך להפוך את שיטת משנתנו.

אלא, אי קשיא סתירה בדברי המשניות שמכוחה הוצרך רבי יוחנן להפוך את השיטות, **הא קשיא:**

שהרי שנינו במשנה לקמן [י א]: **בית שמאי אומרים: לא יטול אדם ביום טוב גזולות מן השובך, אלא אם כן זימן אותם** לשחיטה ביום טוב על ידי **שנענע** אותן **מבעוד יום**, וצריך לזמן אותם על ידי משמוש בהן, משום החשש שמא למחרת ביום טוב יקח אותן כדי לשוחטן, ואחר כך ימלך מלשחוט, ונמצא שיטלטלם ביום טוב שלא לצורך.

ועל ידי הזימון מבעוד יום באמצעות משמוש הגזולות נקבעת דעתו, ולא יבוא מחר להתחרט לאחר שיטלן.

ובית הלל אומרים: אינו צריך לנענע אותן אלא דיו שיזמינם בפה על ידי שיהיה **עומד** ליד השובך, **ואומר:** זה זה **אני נוטל** למחר!

אלמא: **גבי** איסור דרבנן המונע **שמחת יום טוב**, **בית שמאי לחומרא** שצריך לנענע, **ובית הלל לקולא**, שמסתפקים בזימון בפיו.

ורמינחי מהמשנה בתחילת הפרק: **השוחט היה ועוף ביום טוב** — בית שמאי אומרים יחפור בדקר ויכסה, ובית הלל אומרים לא יחפור! ומשמע כי בית הלל המחמירים ובית שמאי המקילים בדבר הנוגע לשמחת יום

להפוך את השיטות במשנתנו, ולומר שבית שמאי הם המקילים להוליך את הסולם, ובית הלל המחמירים, וכמו שאמרו במשנה הקודמת.

ותמהינן על רבי יוחנן: **ממאי** הסיק רבי יוחנן שצריך להחליף את השיטות במשנתנו? והרי יתכן שהטעם שמקילים בו בית שמאי במשנה הקודמת אינו משום שהם מקילים לחפור בדקר, אלא כי מדובר שם באופן שאין כלל איסור חפירה. כי:

דלמא, עד כאן לא קאמרי בית שמאי התם, במשנה הקודמת, שמותר לחפור בדקר ולכסות, **אלא היכא דאיכא דקר נעוץ** בקרקע, שאז אין איסור לכסות את הדם בעפר שבדקר, היות שהיה העפר חפור.

אבל היכא דליכא דקר נעוץ — לא התירו בית שמאי לחפור כדי לכסות, ואפילו לא בעפר תיחוח שאין בו איסור חפירה, ורק יש "צד רמז חפירה" [לשון רש"י]. וכמו שהם מחמירים במשנתנו שלא להוליך את הסולם היות ויש חשש שיחשדוהו שהולך להטיח את גגו, ולדעתם אין היתר לאיסור דרבנן מפני שמחת יום טוב.

ואי נמי גם בדעת בית הלל אין סתירה בין המשניות, שהרי: **עד כאן לא קאמרי בית הלל הכא** במשנתנו להקל, להוליך את הסולם, **אלא משום ד"שובכו"** של הסולם **מוכיח עליו**, שהוא ניכר כסולמו של שובך, ולכן אין לחשוש כלל שיחשדוהו שהולך לטוח גגו, **אבל התם** בדקר נעוץ **לא** התירו משום שחששו שמא יבוא לכתוש את רגבי

ובני מודים באיסור טלטול בשבת, ונחלקו רק ביו"ט, אם יש איסור מראית עין. ומה שהוצרך

טוב.

אותם, אלא כיון דרק איסור "מוקצה" הוא ליטלם כשאינם מוכנים לשחיטה.

ולכן בעומד ואומר "זה וזה אני נוטל" – סגי. כי די בהזמנה בעלמא כדי להוריד מהם איסור מוקצה, שהרי בדיבורו הם נהיים "מוכנים".

אבל התם, בדקר נעוץ – לא התירו בית הלל לכסות, לצורך שמחת יום טוב, מפני החשש שמא יבוא לכתוש את רגבי העפר.

ואם כן לא היה צריך רבי יוחנן להפוך את שיטותיהם במשנה של זימון גוזלות, מפני שיטותיהם במשנה של השוחט חיה ועוף ביום טוב.

אלא, אי קשיא סתירה בדברי המשניות עד שהוצרך רבי יוחנן להחליף את השיטה – הא קשיא:

תנן לקמן [יא א]: בית שמאי אומרים: אין נוטלין את העלי שהוא משטח עץ עבה וכבד, המיועד לכתוש עליו חטים, כדי לקצב לחתוך עליו בשר ביום טוב, היות והוא כלי ש"מלאכתו לאיסור", ולכן לא נוטלים אותו אפילו לצורך גופו, לעשות בו שימוש במלאכת היתר לצורך שמחת יום טוב⁽¹⁾.

אמר רבי יוחנן: מוחלפת השיטה. יש להחליף את השיטות במשנה של זימון גוזלות, ולומר שבית שמאי מקילים ודי בזימון בפה, ובית הלל מחמירים שצריך לנענע. וכמו שנחלקו במשנה הראשונה, לגבי שחיטת עוף ביום טוב.

ודחינן: ודלמא לא היא, שאין צורך להפוך את השיטות במשנה של זימון גוזלות.

כי שמא עד כאן לא אמרי בית שמאי במשנה בתחילת הפרק שמתר לחפור בדקר ולכסות, אלא היכא דאיכא דקר נעוץ, היות ואין כל איסור מלאכה בכיסוי הדם בעפר החפור, הנמצא בדקר הנעוץ.

אבל היכא דליכא היתר גמור כמו ב"דקר נעוץ" – לא התירו לו לחפור ולכסות. וכמו כן כאן בזימון הגוזלות, לא התירו לו בית שמאי ליטלם עד שינענע אותם, ויבטיח בכך את עצמו שלא יחזור בו מלשחוט את הגוזלות לאחר שיטלם מן השובך. שאם יתחרט בו, נמצא שבטלה הזמנתו למפרע, וטלטל אותם ביום טוב שלא לצורך.

אי נמי: עד כאן לא קאמרי בית הלל הכא, להקל בזימון בפה, בלי שיצטרך לנענע

הרמב"ם שם לטעם דמוקצה, ולא הסתפק באיסור משום מראית עין, צריך לומר כמו שתירץ ר"א מבורגיל בתוס'. ע"ש.

והרא"ש כתב שסולם של עליה אסור להוליכו, מפני החשש שיאמרו הרואים, ומשמע שהסיק כי מותר להטותו. וביאר בקרבן נתנאל שהלך לשיטתו לעיל כי בדרבנן אזלינן לקולא, ולכן פסק כלישנא קמא שרבי חייא ובניו נחלקו

בהולכת סולם, ולא בהטייתו.

1. כך פירש רש"י [ד"ה את העלי], אך תוס' להלך [יא א ד"ה אין] נקטו שטעם האיסור משום חסרון כיס, ובית הלל התירו משום שמחת יו"ט, והיינו כמבואר בהערות לדבריהם לעיל [ט ב] שהמקשן בסוגיין סבור ששמחת יו"ט מתרת אפילו איסור, ואם כן יתכן שגם תוס' יבארו שזה גופא תירוצ הגמרא, שהאיסור בטלטול העלי